

مفهوم تساوی زن و مرد از دیدگاه علامه طباطبایی

افسانه مدرسی^۱

چکیده:

تساوی زن و مرد یکی از مباحث کلیدی و چالش برانگیز در جوامع مختلف است که در ابعاد اجتماعی، فرهنگی، دینی و فلسفی مورد بررسی قرار می‌گیرد. این تحقیق به بررسی مفهوم تساوی جنسیتی از دیدگاه علامه طباطبایی می‌پردازد و تأکید می‌کند که تساوی در حقوق و کرامت انسانی از اصول بنیادین دین اسلام است. علامه طباطبایی با تحلیل آیات قرآن و احادیث، به تبیین جایگاه زن و مرد و حقوق و وظایف آن‌ها پرداخته و بر اهمیت تساوی در تمامی ابعاد زندگی تأکید می‌کند. این تحقیق همچنین به شناسایی موانع موجود در تحقق تساوی، از جمله نگرش‌های سنتی، نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی، و عدم آگاهی از حقوق می‌پردازد. تأثیرات مثبت تساوی جنسیتی بر توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جوامع اسلامی نیز مورد بررسی قرار می‌گیرد. این مقاله به تحلیل چالش‌ها و فرصت‌های موجود در راستای تحقق تساوی زن و مرد می‌پردازد و بر لزوم همکاری تمامی اقشار جامعه، از جمله دولت‌ها و نهادهای اجتماعی، برای ایجاد فضایی عادلانه و متوازن تأکید می‌کند. تساوی زن و مرد نه تنها یک هدف اجتماعی، بلکه یک ضرورت برای پیشرفت و توسعه پایدار جامعه به شمار می‌رود و نیازمند تلاش مستمر و همگانی است.

کلید واژه‌ها: تساوی جنسیتی ، حقوق زنان و مردان ، علامه طباطبایی ، موانع نابرابری ، توسعه پایدار.

^۱ طلبه مدرسه تخصصی فاطمه الزهرا اردکان

مقدمه:

تساوی زن و مرد یکی از مباحث مهم و چالش‌برانگیز در جوامع مختلف است. این موضوع نه تنها در حوزه‌های اجتماعی و فرهنگی، بلکه در زمینه‌های دینی و فلسفی نیز مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. در دنیای امروز، با توجه به تحولات اجتماعی و فرهنگی، اهمیت این موضوع بیش از پیش نمایان شده است. تساوی جنسیتی به معنای برابری حقوق و فرصت‌ها برای زنان و مردان است و می‌تواند تأثیرات عمیقی بر توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جوامع داشته باشد.

علامه طباطبایی، یکی از بزرگ‌ترین متفکران و مفسران قرآن در قرن بیستم، نظرات عمیق و جامعی در این زمینه دارد. او با تکیه بر متون دینی و فلسفی، به تبیین مفهوم تساوی و حقوق زنان و مردان پرداخته و تلاش کرده است تا چشم اندازی جامع و عمیق به این موضوع ارائه دهد. علامه طباطبایی با بررسی آیات قرآن و احادیث، به تحلیل جایگاه زن و مرد در نظام آفرینش و حقوق و وظایف آن‌ها پرداخته است. او بر این باور است که تساوی در حقوق و کرامت انسانی، از اصول بنیادین دین اسلام است و باید در تمامی ابعاد زندگی اجتماعی و فردی مورد توجه قرار گیرد.

در این تحقیق، به بررسی مفهوم تساوی زن و مرد از دیدگاه علامه طباطبایی خواهیم پرداخت

از جمله موانع موجود می‌توان به نگرش‌های سنتی و فرهنگی، نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی، و همچنین عدم آگاهی از حقوق و وظایف زنان و مردان اشاره کرد. این موانع می‌توانند به تداوم نابرابری‌ها و تبعیض‌ها منجر شوند و در نتیجه، تحقق تساوی واقعی را دشوار سازند. بنابراین، شناسایی و تحلیل این موانع از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

همچنین، این تحقیق به بررسی تأثیرات اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی تساوی زن و مرد در جامعه اسلامی خواهد پرداخت. تساوی جنسیتی می‌تواند به بهبود وضعیت اقتصادی خانواده‌ها، افزایش مشارکت زنان در عرصه‌های مختلف اجتماعی و سیاسی، و همچنین ارتقاء سطح آگاهی و تحصیلات در جامعه منجر شود. این تأثیرات می‌توانند به نوبه خود به توسعه پایدار و بهبود کیفیت زندگی در جوامع اسلامی کمک کنند.

در نهایت، به تحلیل چالش‌ها و فرصت‌های موجود در این زمینه خواهیم پرداخت. چالش‌هایی مانند مقاومت‌های فرهنگی، نابرابری‌های ساختاری و عدم حمایت‌های قانونی می‌توانند مانع از تحقق تساوی واقعی شوند. اما در عین حال، فرصت‌هایی نیز وجود دارند که می‌توانند به پیشبرد این هدف کمک کنند، از جمله افزایش آگاهی عمومی، تغییر نگرش‌ها و حمایت از سیاست‌های تساوی‌طلبانه.

این تحقیق به دنبال آن است که با بررسی جامع و عمیق نظرات علامه طباطبایی و تحلیل ابعاد مختلف تساوی زن و مرد، به درک بهتری از این موضوع مهم دست یابد و راهکارهایی برای تحقق آن ارائه دهد. با توجه به

اهمیت این موضوع در دنیای امروز، امید است که این تحقیق بتواند به گسترش آگاهی و فهم عمومی در زمینه تساوی جنسیتی کمک کند و به ایجاد تغییرات مثبت در جامعه منجر شود.

علیرضا ابراهیمی در مقاله خود تحت عنوان (بررسی روایات مشهور فقها در عدم تساوی زن و مرد) در سال ۱۳۹۸ به بررسی نظر فقها در باره این موضوع پرداخته است و همچنین اعظم برغمی با موضوع (ریشه های خشونت علیه زنان در خانواده بر اساس فقه و قرآن) در سال ۱۳۹۹ به بررسی علت تفاوت جایگاه زنان و مردان را قرآن بررسی می کند.

شیوا شیر دل در کتاب (اصل تساوی حقوق زن و مرد در انحلال نکاح) در سال ۱۳۹۷ به بررسی جایگاه عدالت و برابری حقوق زن و مرد در جهان امروز پرداخته است.

دکتر زهرا فیض در پایان نامه ای با موضوع (تساوی زن و مرد در شهادت و فقه اسلامی و حقوق بین المللی) در سال ۱۴۰۰، به شرایط برابری حقوقی زن و مرد پرداخته است. محمد احمدی در پایان نامه خود با موضوع (تفاوت های زن و مرد در نظرات علامه طباطبایی و آیت الله مکارم شیرازی) در سال ۱۳۹۹، به بررسی حقوق و تکالیف متقابل زن و مرد با توجه به تفاوت های تکوینی و تشریعی آنها پرداخته است. ما در این پژوهش با عنوان «مفهوم تساوی حقوق زن و مرد از دیدگاه علامه طباطبایی»، با روش گردآوری کتابخانه ای که دیدگاه قرآن را به عنوان منبع اصلی دین نسبت به تناسب و اشتراک هویت انسانی زن و مرد در زمینه های مختلف فردی، خانوادگی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، اخلاقی، قضایی و ... است نظر علامه طباطبایی را در مورد مفهوم تساوی زن و مرد مورد بررسی قرار داده ایم.

۱- مفهوم شناسی تساوی

تساوی به معنای برابری و یکسانی در اندازه، مقدار، یا کیفیت است. این کلمه از ریشه «سوی» به معنای برابری و یکسانی گرفته شده است.^۱

در زمینه اخلاقی، تساوی به برابری در حقوق و مسئولیت ها اشاره دارد. این مفهوم بر اساس عدالت و عدم تبعیض استوار است و به معنای آن است که همه افراد فارغ از ویژگی های شخصی، از حقوق و فرصت های یکسانی برخوردار باشند.

در حقوق، تساوی به برابری در مقابل قانون اشاره دارد. این به معنای آن است که همه افراد بدون در نظر گرفتن جنسیت، نژاد، یا سایر ویژگی ها، از حقوق و مسئولیت های یکسانی برخوردار باشند و به یکسان تحت قانون قرار گیرند.^۲

^۱ دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، ج ۱۴، ص ۵۸۷۷.

^۲ مطهری، مرتضی، بیست گفتار، ص ۱۲۸.

۲- تفاوت‌های تکوینی بین زن و مرد از نگاه علامه طباطبایی

از دیدگاه علامه طباطبایی، تفاوت‌های تکوینی بین زن و مرد ریشه در خلقت و آفرینش آنها دارد. وی معتقد است که این تفاوت‌ها در دو حیطة جسمی و روانی ظاهر می‌شود. از نظر جسمی، زنان از نظر اعضای بدن مانند مغز، قلب، و قد و وزن ضعیف‌تر از مردان هستند. از نظر روانی، زنان غالباً تحت تأثیر احساسات قرار دارند، در حالی که مردان از تعقل بیشتری برخوردار هستند. ایشان بر این باور است که این تفاوت‌ها منجر به تمایزات اجتماعی و حقوقی بین زن و مرد می‌شود، اما این تمایزات ارزشی نیستند. بلکه معتقد است که این تفاوت‌ها، مبنای برخی از تفاوت‌های حقوقی و تکالیف آنها در اسلام است. منظور از تفاوت‌های تکوینی، تفاوت‌های طبیعی و زیستی است که در خلقت زن و مرد وجود دارد. برخی از مهم‌ترین این تفاوت‌ها عبارتند از:

۲-۱- تفاوت جسمی

از دیدگاه علامه طباطبایی، تفاوت‌های جسمی بین زن و مرد ریشه در تکوین متفاوت آنها دارد. به عقیده او، زنان از نظر اعضای بدن مانند مغز، قلب، رگ‌ها و قد و وزن ضعیف‌تر از مردان هستند. این تفاوت‌ها در بروز مجموعه‌ای از تفاوت‌های جسمی و روانی بین زن و مرد مؤثر است، به‌طوری‌که زنان غالباً احساساتی‌تر و مردان عقلانی‌تر توصیف می‌شوند. مانند ساختار بدنی: زنان به طور کلی از نظر ساختار بدنی، ظریف‌تر و لطیف‌تر از مردان هستند. این تفاوت در استخوان‌بندی، عضلات و سایر اعضای بدن قابل مشاهده است.

توانایی بارداری و شیردهی: زنان دارای توانایی بارداری، زایمان و شیردهی هستند که مردان فاقد آن هستند. این ویژگی، نقش محوری زنان در تولید مثل و پرورش نسل را نشان می‌دهد.

هورمون‌ها: زنان و مردان دارای هورمون‌های متفاوتی هستند که بر ویژگی‌های جسمی و روحی آنها تأثیر می‌گذارد.

علامه طباطبایی معتقد است که هر جنس دارای ویژگی‌ها و توانمندی‌های خاص خود است که باید در راستای تکامل و پیشرفت جامعه به کار گرفته شود. این تفاوت‌ها نه تنها به جنبه‌های فیزیکی و بیولوژیکی مربوط می‌شوند، بلکه شامل جنبه‌های روانی، اجتماعی و فرهنگی نیز می‌گردند. به عنوان مثال، زنان به دلیل ویژگی‌های فیزیولوژیکی و روانی خاص خود، می‌توانند در زمینه‌های خاصی مانند تربیت فرزندان و مدیریت خانواده نقش مؤثری ایفا کنند.^۱ این ویژگی‌ها باید مورد توجه قرار گیرد و به عنوان نقاط قوت هر جنس در نظر گرفته شود.

۲-۲- تفاوت عاطفی

^۱ یوسفوند، حسن، حمیدیان، اکرم، بررسی پذیرش تمایز موقعیت جنسی بر نابرابری در قدرت (نمونه شهر خرم آباد).

از دیدگاه علامه طباطبایی، تفاوت‌های عاطفی بین زن و مرد به این صورت است که حیات زن را حیات عاطفی و حیات مرد را حیات عقلانی می‌داند. او معتقد است که زنان بیشتر احساساتی و مردان بیشتر عقلانی هستند. این تفاوت‌ها به باور او، منجر به تقسیم کار و نقش‌های اجتماعی متفاوت در خانواده و جامعه می‌شود. علامه طباطبایی همچنین بر این باور است که زنان می‌توانند با آموزش و پرورش، توانمندی‌های عقلی خود را توسعه دهند مانند عواطف: علامه طباطبایی معتقد است که زنان از نظر عاطفی، قوی‌تر و حساس‌تر از مردان هستند. این ویژگی، نقش مهمی در تربیت فرزندان و ایجاد محیط خانوادگی گرم و صمیمی ایفا می‌کند.

غریزه مادری: غریزه مادری در زنان بسیار قوی است و آن‌ها را به مراقبت و حمایت از فرزندان خود سوق می‌دهد.

نقش پذیری: زنان به طور کلی نقش پذیر تر از مردان هستند و این امر باعث می‌شود که نقش‌های اجتماعی متفاوتی را در جامعه ایفا کنند.^۱

۲-۳- تفاوت‌های عقلی

علامه طباطبایی معتقد است که مردان از نظر توانایی استدلال و تحلیل، قوی‌تر از زنان هستند. این ویژگی، نقش مردان در فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی را توجیه می‌کند.

البته باید توجه داشت که این تفاوت‌ها، به معنای برتری مطلق مردان بر زنان نیست. بلکه هر یک از زن و مرد، دارای ویژگی‌های خاص خود هستند که آن‌ها را برای انجام نقش‌های خاصی در زندگی آماده می‌کند.

بنابراین علامه طباطبایی تأکید می‌کند که تفاوت‌های تکوینی، به معنای تفاوت در ارزش انسانی زن و مرد نیست. هر دو جنس، دارای کرامت ذاتی و حقوق برابر در انسانیت هستند.

تفاوت‌های تکوینی، مبنای برخی از تفاوت‌های حقوقی و تکالیف زن و مرد در اسلام است. به عنوان مثال، مسئولیت تأمین نفقه خانواده بر عهده مردان گذاشته شده است، زیرا آن‌ها از نظر جسمی و عقلی، توانایی بیشتری در انجام فعالیت‌های اقتصادی دارند.^۲

علامه طباطبایی تأکید دارد که هدف از تفاوت‌های حقوقی و تکالیف، ایجاد عدالت و تناسب بین زن و مرد است، نه تبعیض و نابرابری.

۲- تفاوت‌های تشریعی بین زن و مرد از دیدگاه علامه طباطبایی

علامه طباطبایی علاوه بر تفاوت‌های تکوینی، به تفاوت‌های تشریعی نیز بین زن و مرد اشاره می‌کند. از نظر ایشان، تفاوت‌های تشریعی بین زن و مرد ریشه در خلقت و تکوین متفاوت آنها دارد. وی معتقد است

^۱ پهلوان، زینب، نقش تربیتی زن در خانواده از دیدگاه علامه طباطبایی.

^۲ علامه طباطبایی. تفسیرالمیزان. ج ۴، ص ۵۲۳.

علامه طباطبایی در مورد شهادت زنان و مردان، دیدگاه روان‌شناختی داشته است. او معتقد بود که زنان به دلیل غلبه عاطفه بر تعقل در مقایسه با مردان، از نظر روان‌شناختی در صدور شهادت ممکن است دچار تغییرات باشند. این دیدگاه را به عنوان دلیل کاهش ارزش شهادت زنان در برخی موارد می‌دانستند، اما این را به عنوان یک ویژگی روان‌شناختی پایا و مانا برای زنان در همه جا نمی‌دانستند. علامه طباطبایی همچنین بر جهانشمول بودن احکام شرع تأکید می‌کرد و معتقد بود که این احکام باید به همان شکل اجرا شوند. در برخی موارد هم، شهادت دو زن معادل شهادت یک مرد است. علامه طباطبایی این تفاوت را بر اساس ویژگی‌های روحی و عاطفی زنان، و نیز نقش آن‌ها در خانواده، توجیه می‌کند.

۳-۴- قضاوت

علامه طباطبایی قضاوت زنان را جایز نمی‌داند. او بر این باور است که قیمومت مرد بر زن عمومیت دارد و شامل تمام مردان می‌شود، نه فقط شوهر بر همسرش. این قیمومت در جهات عمومی مانند حکومت و قضاوت اعمال می‌شود که به نیروی تعقل نیاز دارد و در مردان بیشتر است. ایشان معتقد است که تفاوت‌های حقوقی بین زن و مرد در جامعه و خانواده وجود دارد و حقوق مردان در برخی موارد بیشتر است. با این حال، او بر این نکته تأکید می‌کند که این تفاوت‌ها ملاک ارزشی نیستند. علامه طباطبایی معتقد است که زنان نمی‌توانند در برخی مناصب قضایی، مانند قضاوت در امور کیفری، حضور داشته باشند. این حکم، بر اساس ویژگی‌های روحی و عاطفی زنان، و نیز نقش آن‌ها در خانواده، وضع شده است.^۲

۳-۵- قوامیت

علامه طباطبایی بین قوامیت مردان و زنان تفاوت‌هایی قائل است که عمدتاً بر اساس برتری قوه تعقل و توانایی‌های بدنی مردان است. او معتقد است که مردان به دلیل برتری در عقل و توانایی‌های فیزیکی، در موقعیت برتر قرار دارند و این قوامیت نه تنها در روابط خانوادگی، بلکه در تمام جهات اجتماعی نیز اعمال می‌شود. از نظر او، زنان دارای خلقت لطیف‌تر و احساسات قوی‌تر هستند، در حالی که مردان عقلانی‌تر هستند و این تفاوت‌ها باعث می‌شود که مردان در جایگاه قوامیت قرار بگیرند. از نظر ایشان این حکم، به معنای مسئولیت مردان در اداره امور خانواده و نیز حمایت از زنان است. و همچنین تأکید می‌کند که قوامیت، به معنای ریاست و سلطه مردان بر زنان نیست. بنابراین هدف از تفاوت‌های تشریعی، ایجاد عدالت و تناسب بین زن و مرد است، نه تبعیض و نابرابری.

^۱ طبیب حسینی، سید محمود، حکیمیان، علی محمد، شیرزاد، محمد حسن، شیرزاد، محمد حسین، کاهش ارزش شهادت زنان در قیاس با مردان، تفسیر آیه ۲۸۲ سوره بقره با تمرکز بر تفاسیر المنار، المیزان و من وحی القرآن، ص ۱۱۳-۱۳۸.

^۲ خلیلی، عذرا، قضاوت زنان در نگاه موافقان و مخالفان.

علامه طباطبایی معتقد است که حقوق و تکالیف زن و مرد، باید متناسب با ویژگی‌ها و نقش‌های طبیعی آن‌ها باشد. که احکام اسلام، بر اساس حکمت الهی وضع شده‌اند و هدف آن‌ها، سعادت و رفاه انسان‌ها است.^۱

۴- نظر علامه طباطبایی در نقد دیدگاه‌های نادرست

علامه طباطبایی به نقد دیدگاه‌های نادرست درباره تساوی زن و مرد نیز می‌پردازد. او به این نکته اشاره می‌کند که برخی از افراد با تفسیر نادرست از آیات قرآن و احادیث، سعی در توجیه نابرابری‌ها دارند. این افراد معمولاً به تفاوت‌های طبیعی اشاره می‌کنند و آن‌ها را به عنوان دلیلی برای نادیده گرفتن حقوق زنان مطرح می‌سازند. این نوع تفسیرها نه تنها نادرست است، بلکه می‌تواند به تداوم تبعیض‌ها و نابرابری‌ها در جامعه منجر شود. به عنوان مثال، برخی از افراد ممکن است با استناد به تفاوت‌های فیزیولوژیکی بین زنان و مردان، ادعا کنند که زنان نمی‌توانند در برخی از مشاغل یا مسئولیت‌ها به خوبی مردان عمل کنند. این نگرش نه تنها نادرست است، بلکه به نوعی نادیده گرفتن توانمندی‌ها و قابلیت‌های زنان نیز محسوب می‌شود.^۲

علامه طباطبایی با تأکید بر تفسیر صحیح و جامع از متون دینی، به این نکته اشاره می‌کند که نباید تفاوت‌های طبیعی به عنوان توجیهی برای نابرابری‌های اجتماعی و حقوقی استفاده شود. او بر این باور است که تفسیر صحیح از متون دینی باید به تساوی و احترام به حقوق انسانی منجر شود. این تفسیر می‌تواند به عنوان یک ابزار قدرتمند برای ارتقاء حقوق زنان و مردان در جامعه عمل کند و به ایجاد فضایی عادلانه و متوازن کمک نماید. به عبارت دیگر، تفسیر صحیح از متون دینی باید به گونه‌ای باشد که به ترویج برابری و احترام به حقوق انسانی هر دو جنس کمک کند و از هرگونه تبعیض و نابرابری جلوگیری نماید.

علامه طباطبایی بر این نکته تأکید می‌کند که باید به تفسیرهای نادرست و سطحی پایان داد و به جای آن، به تفسیرهای عمیق و جامع از متون دینی توجه کرد. این رویکرد می‌تواند به تغییر نگرش‌ها و رفتارها نسبت به زنان و مردان کمک کند و به ایجاد جامعه‌ای عادلانه و متوازن منجر شود. به عنوان مثال، اگر تفسیرهای عمیق و جامع از آیات قرآن و احادیث ارائه شود، می‌توان به افراد کمک کرد تا درک بهتری از حقوق و مسئولیت‌های هر دو جنس پیدا کنند و به این ترتیب، نگرش‌های مثبت‌تری نسبت به یکدیگر شکل بگیرد.

علاوه بر این، علامه طباطبایی به این نکته اشاره می‌کند که تفسیر نادرست از متون دینی می‌تواند به ایجاد فرهنگ‌های نادرست و سنت‌های غلط منجر شود که در آن‌ها زنان به عنوان اعضای ضعیف‌تر جامعه شناخته می‌شوند. این فرهنگ‌ها می‌توانند به تداوم تبعیض‌ها و نابرابری‌ها در جامعه منجر شوند و به نوعی به نادیده

^۱ علامه طباطبایی، تفسیر المیزان، ج ۴، ص ۳۴۳.

^۲ همان، ص ۳۳۵.

گرفتن حقوق زنان و مردان کمک کنند. بنابراین، نیاز به تغییر این نگرش‌ها و اصلاح فرهنگ‌ها وجود دارد تا بتوان به تساوی واقعی دست یافت.^۱

تفسیر صحیح از متون دینی باید به گونه‌ای باشد که به ترویج فرهنگ برابری و احترام به حقوق انسانی کمک کند. به عنوان مثال، اگر متون دینی به درستی تفسیر شوند، می‌توانند به عنوان مبنایی برای ایجاد قوانین و سیاست‌های اجتماعی عادلانه عمل کنند که به نفع هر دو جنس باشد. این امر می‌تواند به کاهش تبعیض‌ها و نابرابری‌ها در جامعه منجر شود و به ایجاد فضایی عادلانه‌تر برای همه افراد کمک کند.

علامه طباطبایی همچنین بر این نکته تأکید می‌کند که برای ایجاد تغییرات مثبت در جامعه، باید به آموزش و پرورش نسل‌های آینده توجه ویژه‌ای شود. این آموزش می‌تواند شامل برنامه‌های آموزشی در مدارس، کارگاه‌های آموزشی برای والدین و فعالیت‌های اجتماعی باشد که به ترویج فرهنگ برابری و احترام به حقوق انسانی می‌پردازند.

باید به این نکته توجه داشت که تغییر نگرش‌ها و رفتارها نسبت به زنان و مردان نیازمند تلاش مستمر و هماهنگ از سوی تمامی اعضای جامعه است. این تغییرات باید به صورت تدریجی و با همکاری تمامی اعضای جامعه به دست آید.

همچنین، نهادهای دولتی و غیردولتی نیز باید در این راستا فعال باشند و با اجرای برنامه‌های آموزشی و ترویجی، به تغییر نگرش‌ها و رفتارها کمک کنند. این نهادها می‌توانند با همکاری با سازمان‌های غیر دولتی و گروه‌های اجتماعی، به ترویج فرهنگ برابری و حقوق انسانی بپردازند و به ایجاد فضایی عادلانه و متوازن در جامعه کمک کنند.

در نهایت، باید به این نکته توجه داشت که تأثیر فرهنگ و جامعه بر نگرش‌ها و رفتارها نسبت به زنان و مردان یک فرآیند پیچیده و چندبعدی است. این تأثیرات می‌توانند به صورت مثبت یا منفی عمل کنند و به همین دلیل، نیاز به تلاش‌های مستمر و هماهنگ از سوی تمامی اعضای جامعه وجود دارد. با ایجاد فضایی حمایتی و مثبت، می‌توان به تحقق اهداف مشترک و ایجاد یک جامعه عادلانه و متوازن کمک کرد.^۲

نتیجه گیری

^۱ همان، ص ۲۵۸.

^۲ علاسوند، فریبا، معیار نابرابری در تعریف عدالت: امری فلسفی یا کلامی؛ بررسی دیدگاه علامه طباطبایی رحمه الله درباره تفاوت حقوقی مرد و زن.

علامه طباطبایی به تساوی مطلق زن و مرد اعتقاد ندارد، بلکه به تساوی متناسب باور دارد. به این معنا که حقوق و تکالیف زن و مرد باید متناسب با ویژگی‌ها و نقش‌های طبیعی آن‌ها باشد. تفاوت‌های تکوینی (طبیعی و زیستی) از تفاوت‌های تشریعی (احکام و قوانین) که بین زن و مرد متفاوت است، به خاطر اینکه تفاوت‌های تکوینی مبنای برخی از تفاوت‌های تشریعی است. بر این اساس علامه طباطبایی بر مفهوم عدالت و تناسب تأکید دارد، نه لزوماً برابری مطلق. از دیدگاه ایشان، حقوق و تکالیف زن و مرد باید متناسب با ویژگی‌ها و نقش‌های طبیعی آن‌ها باشد.

علامه طباطبایی به نقش‌های متفاوت زن و مرد در خانواده و جامعه اعتقاد دارد. و تأکید می‌کند و بر این باور است که زنان باید در عرصه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی فعال باشند و از حقوق خود بهره‌مند شوند. او به این نکته اشاره می‌کند که اسلام به زنان اجازه داده است تا در زمینه‌های مختلف فعالیت کنند و به رشد و پیشرفت جامعه کمک نمایند. این دیدگاه نه تنها به تساوی جنسیتی اشاره دارد، بلکه به اهمیت مشارکت زنان در تمامی ابعاد زندگی اجتماعی و اقتصادی نیز تأکید می‌کند.

ایشان معتقد است که زنان نقش محوری در تربیت فرزندان و ایجاد محیط خانوادگی گرم و صمیمی دارند، در حالی که مردان نقش اصلی را در فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی ایفا می‌کنند.

ایشان قوامیت مردان را به معنای مسئولیت مردان در اداره امور خانواده و حمایت از زنان می‌داند و آن را به معنای ریاست و سلطه مردان بر زنان نمی‌داند.

علامه طباطبایی تأکید می‌کند که زن و مرد در گوهر انسانی و کرامت ذاتی برابر هستند.

• قرآن کریم

کتب:

۱. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۷۳.
۲. طباطبایی، محمدحسین، تفسیر المیزان، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۶۳.
۳. مطهری. مرتضی. بیست گفتار، تهران، صدرا، ۱۳۶۹.

مقالات علمی:

۴. باستانی، سوسن، حیدرزاده، زهرا، بررسی جایگاه زنان در اندیشه علامه طباطبایی در تفسیر المیزان: دوگانه زن آسمانی- زن زمینی، مجله مطالعات اجتماعی ایران، شماره ۳، ۱۳۹۲.
۵. پهلوان، زینب، نقش تربیتی زن در خانواده از دیدگاه علامه طباطبایی، مجله پژوهشی تفسیر علوم و قرآن، ۱۳۹۲.
۶. حشمت، سمیه، نقش زنان در مدیریت خانواده و فرزند پروری، همایش ملی مطالعات و تحقیقات نوین در حوزه علوم انسانی، مدیریت و کارافرینی ایران، ۱۴۰۰.
۷. خلیلی، عذرا، قضاوت زنان در نگاه موافقان و مخالفان، ندای صادق، ۱۳۸۵.
۸. طبیب حسینی، سید محمود، حکیمیان، علی محمد، شیرزاد، محمد حسن، شیرزاد، محمد حسین، کاهش ارزش شهادت زنان در قیاس با مردان، تفسیر آیه ۲۸۲ سوره بقره با تمرکز بر تفاسیر المنار، المیزان و من وحی القرآن، مجله پژوهش های تفسیر تطبیقی، شماره ۱، ۱۴۰۱.
۹. عباسوند، فریبا، معیار نابرابری در تعریف عدالت: امری فلسفی یا کلامی؛ بررسی دیدگاه علامه طباطبایی رحمه الله درباره تفاوت حقوقی مرد و زن، مجله مطالعات جنسیت و خانواده، شماره ۷، ۱۳۹۵.
۱۰. یوسفوند، حسن، حمیدیان، اکرم، بررسی پذیرش تمایز موقعیت جنسی بر نابرابری در قدرت (نمونه شهر خرم آباد)، مجله جامعه شناسی کاربردی، شماره ۱، ۱۳۹۴.